

Zástavní právo, poučovací povinnost soudu

Z ustanovení § 1311 odst. 1 o. z. vyplývá, že zástavním právem může být zajištěn jak dluh, jemuž odpovídá peněžitá pohledávka, tj. pohledávka, která představuje právo na plnění v penězích (peněžitý dluh), tak dluh nepeněžitý. Zástavní právo může být zřízeno nejen k zajištění dluhu, který již vznikl, ale také za účelem zabezpečení dluhu, který má vzniknout teprve v budoucnu. Zástavním právem lze zajistit i dluh, o němž není jisté, zda vznikne, neboť jeho vznik je vázán na splnění podmínky (dluh podmíněný). Ve všech případech musí jít o dluh v určité výši nebo o dluh, jehož výši lze určit kdykoli v době trvání zástavního práva. Zástavní právo lze zřídit nejen k zajištění jednoho, ale i více takových (různých) dluhů. Ustanovení § 1311 odst. 2 o. z. upravuje tzv. globální zástavní právo, tj. zajištění souboru dluhů bez toho, aby bylo třeba jednotlivé dluhy konkretizovat. Zajištěny tak mohou být i dluhy určitého druhu vznikající dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v určité době nebo i různé dluhy vznikající vůči zástavnímu věřiteli z téhož právního důvodu. Může jít přitom i o dluhy více než jednoho druhu nebo o různé dluhy vznikající z více právních důvodů. Požadavek identifikace dluhu, pro který se zástavní právo zřizuje, lze mít za splněný, je-li v zástavní smlouvě charakterizován natolik nepochybně, aby bylo zjistitelné, jaký dluh je předmětem zajištění, a aby jej nebylo možné zaměnit s jiným dluhem. Nemá-li zástavní dlužník vůči věřiteli v době uzavření zástavní smlouvy jiný dluh nebo jiné dluhy s předmětem plnění stejného druhu jako u zabezpečovaného dluhu (tedy jiné dluhy zaměnitelné se zabezpečovaným dluhem), je zabezpečovaný dluh v zástavní smlouvě dostatečně určitě označen i tehdy, vymezuje-li jej jen údaj o osobě dlužníka a předmětu plnění, neboť za těchto okolností je z uvedených údajů zjistitelné, jaký dluh je předmětem zabezpečení, aniž by ho bylo možné zaměnit s jiným dluhem zástavního věřitele vůči dlužníku. Jde-li o vymezení ještě nedospělého dluhu, jehož výše není v době uzavření zástavní smlouvy známa, nebo o vymezení více dluhů v rámci tzv. globálního zástavního práva, postačí v zástavní smlouvě podle ustanovení § 1312 odst. 1 části druhé věty za středníkem o. z. ujednat, do jaké nejvyšší výše jistiny se zajištění poskytuje.

Vada řízení spočívající v porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. je v odvolacím řízení napravitelná tím, že potřebné poučení poskytne účastníku řízení místo soudu prvního stupně odvolací soud, který též provede důkazy označené účastníky na základě tohoto poučení, jen tehdy, nedostal-li soud prvního stupně řádně své poučovací povinnosti a způsobilo-li to, že odvolatel neunesl břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno a že proto neměl ve věci úspěch. Nesplnění poučovací povinnosti zákon v těchto případech nepovažuje za vadu řízení, a tedy odvolacímu soudu ani neumožňuje, aby jen z tohoto důvodu zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně [§ 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.]. Vyplynula-li potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy z odlišného právního názoru odvolacího soudu, je porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. ze strany soudu prvního stupně vadou řízení (srov. § 213b odst. 2 o. s. ř.). Právní názor odvolacího soudu je totiž v tomto případě považován za „příčinu“ toho, proč soud prvního stupně nesplnil poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 1, 2 a 3 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že poučovací povinnost je v ustanovení § 118a o. s. ř. založena na objektivním principu a že tedy není významný důvod, proč ji soud prvního stupně nesplnil, došlo za řízení před soudem prvního stupně - objektivně vzato - bez ohledu na jeho „příčinu“ k porušení § 118a o. s. ř. V takovém případě odvolací soud sám nemůže zjednat nápravu poskytnutím poučení podle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 o. s. ř., neboť by to v rozporu s ustanovením § 213b odst. 1 o. s. ř. vedlo k uplatnění nových skutečností nebo nových důkazů, ačkoliv to ustanovení § 205a o. s. ř. neumožňuje. Výjimka ze zákazu uplatnění nových skutečností a důkazů uvedená v ustanovení § 205a písm. d) o. s. ř. se totiž v tomto případě neuplatní, neboť odvolatel neměl ve věci úspěch nikoliv

proto, že by (podle závěrů soudu prvního stupně) neunesl břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, ale z důvodu, že soud prvního stupně dospěl (podle názoru odvolacího soudu) k nesprávnému právnímu posouzení věci. V takovém případě musí mít uvedená vada řízení za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně podle ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.

(Rozsudek Nejvyššího soudu České republiky č.j. 21 Cdo 1014/2021-433 ze dne 23.11.2021)

Nejvyšší soud České republiky rozhodl v právní věci žalobkyně J. P., narozené dne XY, bytem v XY, zastoupené Mgr. M.K., advokátem se sídlem v B., proti žalované Reticulum Recovery, a. s. se sídlem v P., zastoupené Mgr. M.P., advokátem se sídlem v P., o určení, že nemovitě věci nejsou zatíženy zástavním právem a zákazy zcizení a zatížení, vedené u Okresního soudu Brno-venkov pod sp. zn. 34 C 282/2018, o dovolání žalované proti rozsudku Krajského soudu v Brně ze dne 6. srpna 2020 č. j. 13 Co 28/2020-373, tak, že rozsudek krajského soudu se zrušuje a věc se vrací Krajskému soudu v Brně k dalšímu řízení.

Z odůvodnění:

Žalobkyně se žalobou podanou u Okresního soudu Brno-venkov dne 14. 11. 2018 domáhala, aby bylo určeno, že nemovitě věci - pozemek parc. č. XY, pozemek parc. č. XY, jehož součástí je stavba č. p. XY, pozemek parc. č. XY, pozemek parc. XY a pozemek parc. č. XY, vše zapsáno na listu vlastnictví č. XY u Katastrálního úřadu pro Jihomoravský kraj, okres XY, obec XY, část obce XY, katastrální území XY (dále též „předmětné nemovitosti“) - nejsou zatíženy zástavním právem ve prospěch žalované, a to zástavním právem smluvním k zajištění „existující“ peněžité pohledávky ve výši 1 850 000 Kč ze smlouvy o úvěru č. 0000507397 ze dne 22. 6. 2017 (uzavřené mezi O. P., bývalým manželem žalobkyně, jako úvěrovaným, a právní předchůdkyní žalované, společností ACEMA Credit Czech, a. s., jako úvěrující - dále též „smlouva o úvěru“ nebo „úvěrová smlouva“) a k zajištění veškerých budoucích peněžitých pohledávek určených druhem a dobou vzniku ze smlouvy o úvěru a ze zástavní smlouvy č. 0000507397 (uzavřené dne 27. 7. 2017 - dále též „zástavní smlouva“) v celkové maximální výši 5 550 000 Kč, které mohou vzniknout do 22. 6. 2030, a dále, že tyto nemovitě věci nejsou zatíženy zákazem zcizení a zatížení, tedy, že žalobkyně není oprávněna zástavu zcizit (převést na jiného) bez předchozího písemného souhlasu žalované, když zákaz zcizení zástavy se sjednává jako právo věcné s účinky vůči žalobkyni i všem dalším vlastníkům zástavy, a že se jí zakazuje po dobu trvání zástavního práva zřídit k zástavě jiné zástavní právo, než je zástavní právo zřizované zástavní smlouvou, a to po dobu trvání zástavního práva. Uvedla, že je výlučným vlastníkem předmětných nemovitostí a zástavcem ze zástavní smlouvy uzavřené s právní předchůdkyní žalované, společností ACEMA Credit Czech, a. s., která byla uzavřena za účelem zajištění splnění dluhů dlužníka jakožto příjemce úvěru poskytnutého na základě smlouvy o úvěru, konkrétně dluhu dlužníka vůči zástavnímu věřiteli na splacení jistiny úvěru ve výši 1 850 000 Kč s příslušenstvím a „veškerých budoucích dluhů“ dlužníka vůči zástavnímu věřiteli (vzniklých jako smluvní pokuty a poplatky podle smlouvy o úvěru, vzniklých z důvodu „odstoupení od smlouvy o úvěru a z důvodu neplatnosti smlouvy o úvěru“, vzniklých ze smluv měnících závazky ze smlouvy o úvěru a vzniklých „z této zástavní smlouvy, kteréžto jako budoucí dluhy vzniknou dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v období od uzavření této zástavní smlouvy do 22. 6. 2030 až do celkové výše 5 550 000 Kč“). Má za to, že není možné vykonat zástavní právo prodejem předmětných nemovitostí ve veřejné dražbě, neboť zástavní smlouva je nicotná - jelikož ji podepsala „bez toho, aniž by se seznámila s jejím obsahem“, aniž by „vyjádřila svůj úmysl“, při jejím podepisování byla „v tísní, ve stavu rozrušení a pod psychickým tlakem a tudíž k podpisu zástavní smlouvy de facto donucena“ a „celá procedura, proběhnuvší dne 26. 7. 2017 tj. podpis zástavní smlouvy a ověření podpisu žalobkyně, trvala cca 5 minut“ - a smlouva o úvěru je neplatná, jelikož smlouva mimo jiné „na několika místech“ obsahuje ujednání odporující dobrým mravům a dlužník O. P. ji viděl „až těsně před jejím podpisem, aniž by mu“ byl poskytnut „časový prostor k jejich prostudování či alespoň k zběžnému přečtení“, a tedy ji podepsal, aniž by se seznámil s jejím obsahem a aniž by „svým právní jednáním vyjádřil svůj úmysl“,

a že nadto byla smlouva o úvěru uzavřena s ním jakožto s podnikatelem, přičemž ale „úvěr nebyl poskytnut pro podnikatelské účely“. Uzavřela, že neexistuje-li pohledávka, která má být zajištěna zástavním právem, má to za následek, že zástavní právo nevzniklo.

Žalovaná - poté, co bylo usnesením Okresního soudu Brno-venkov ze dne 11. 7. 2019 č. j. 34 C 282/2018-197 rozhodnuto, že namísto původní žalované ACEMA Credit Czech, a. s., bude v řízení pokračováno se žalovanou, které původní žalovaná smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 19. 11. 2018 postoupila pohledávku ze smlouvy o úvěru - zejména uvedla, že úvěrovaný „zcela jednoznačně a výslovně určil, že část peněžních prostředků má být z daného úvěru určena na vyplacení závazku vůči společnosti Česká spořitelna, a. s., tj. došlo k poskytnutí peněžních prostředků třetí osobě určené úvěrovaným v souladu se smlouvou o úvěru a občanským zákoníkem“, a že O. P. a žalobkyně měli „primární zájem na načerpání části poskytnutého úvěru nikoliv přímo na účet úvěrovaného, ale ve snaze zabránit dražbě nemovitých věcí ve vlastnictví žalobkyně, tj. vyplatit závazky váznoucí na nemovitých věcech vedených na LV č. XY pro katastrální území XY“. Odmítla, že by námitka žalobkyně ohledně neplatnosti smlouvy o úvěru byla opodstatněná, protože „nelze v žádném případě uvažovat o nicotnosti předmětné zástavní smlouvy“. Z ustanovení smlouvy o úvěru je patrné, že část obsahu smlouvy o úvěru je určena obchodními podmínkami úvěrujícího pro poskytování podnikatelských úvěrů a že úvěrovaný stvrdil, že se s jejich obsahem seznámil a souhlasí s nimi, potvrdil jejich převzetí a všechna jejich ustanovení výslovně přijal. Žalovaná uzavřela, že O. P. je již od roku 1996 fyzickou osobou podnikající podle živnostenského zákona a že „veškeré své právní jednání“ činil v pozici podnikatele.

Okresní soud Brno-venkov rozsudkem ze dne 9. 10. 2019 č. j. 34 C 282/2018-276 žalobu zamítl a rozhodl, že žalobkyně je povinna zaplatit žalované na náhradě nákladů řízení 3 226,60 Kč. Vycházel ze zjištění, že žalobkyně je vlastníkem předmětných nemovitostí, které jsou zatíženy zástavním právem na základě zástavní smlouvy, jež byla uzavřena za účelem zajištění řádného splnění dluhů, a to splacení úvěrové jistiny „a dalších v budoucnu vzniklých dluhů“ ze smlouvy o úvěru, ve které bylo mimo jiné ujednáno, že část z úvěrového rámce má být použita na úhradu závazku vůči České spořitelně, a. s. Uvedl, že úvěrovou smlouvu uzavíral O. P. jakožto podnikatel (bylo „výslovně ujednáno, že smluvní strany smlouvu uzavírají v rámci podnikatelské činnosti a úvěrovaný tak není považován za spotřebitele“), jenž se s obsahem smlouvy seznámil a bylo mu poskytnuto náležité vysvětlení, aby byl schopen posoudit podmínky smlouvy ve vztahu ke svým potřebám a finanční situaci. Soud prvního stupně dospěl k závěru, že zástavní smlouva není nicotná, neboť při jejím uzavírání nebyla žalobkyně „v tísní, ve stavu rozrušení a pod psychickým tlakem“, že „účelem uzavření úvěrové smlouvy a zástavní smlouvy k zajištění pohledávky bylo opatření finančních prostředků k vyplacení dluhů žalobkyně, o kterých žalobkyně věděla dlouhou dobu před uzavřením“ zástavní smlouvy i smlouvy o úvěru, a že smlouva o úvěru není neplatná. Skutečnost, zda smlouvu o úvěru uzavřel O. P. jakožto podnikatel, či jako spotřebitel, nemá podle názoru soudu prvního stupně vliv na platnost smlouvy jako takové, ale případně pouze na platnost jednotlivých smluvních ujednání a podmínek. Soud prvního stupně uzavřel, že pokud žalobkyně po více než roce „v reakci na oznámení o záměru realizovat zástavní právo“ zpochybňuje platnost smluv, jedná se jen o snahu „vyhnout se zpeněžení nemovitostí za účelem úhrady dluhu z úvěru“, neboť usnesením Exekutorského úřadu Přerov, soudního exekutora JUDr. L.J., ze dne 4. 5. 2017 č. j. 203 Ex 48560/16-38 byla vydána dražební vyhláška k provedení elektronické dražby předmětných nemovitostí.

K odvolání žalobkyně Krajský soud v Brně rozsudkem ze dne 6. 8. 2020 č. j. 13 Co 28/2020-373 změnil rozsudek soudu prvního stupně tak, že určil, že předmětné nemovitosti nejsou zatíženy zástavním právem zřízeným zástavní smlouvou (k zajištění „existující“ peněžité pohledávky ve výši 1 850 000 Kč ze smlouvy o úvěru a budoucích peněžitých pohledávek určených druhem a dobou vzniku ze smlouvy o úvěru a ze zástavní smlouvy, v celkové maximální výši 5 550 000 Kč, které mohou

vzniknout do 22. 6. 2030) a že nejsou zatíženy ani zákazem zcizení a zákazem zatížení, a uložil žalované povinnost zaplatit žalobkyni na náhradě nákladů řízení před soudy obou stupňů 56 254 Kč k rukám advokáta Mgr. M.K. Odvolací soud – poté, co při jednání konaném dne 21. 5. 2020 seznámil účastníky se svým právním názorem, že pro posouzení věci je právně významné, zda právní předchůdkyně žalované uzavřela smlouvu o úvěru s O. P. mimo rámec jeho podnikatelské činnosti (jako se spotřebitelem), či nikoliv, a co doplnil dokazování – zjistil, že O. P. uzavřel smlouvu o úvěru jako spotřebitel, neboť účelem poskytnutí úvěru nebylo použití získaných prostředků pro účely jeho podnikání, nýbrž úhrada dluhů žalobkyně vůči České spořitelně, a. s. Dovodil, že společnost ACEMA Credit Czech, a. s., nesplnila před uzavřením smlouvy o úvěru svou povinnost podle § 86 zákona č. [257/2016](#) Sb., o spotřebitelském úvěru, posoudit (s odbornou péčí) úvěruschopnost O. P., a na základě toho dospěl k závěru, že smlouva o úvěru je neplatná (§ 87 odst. 1 zákona č. [257/2016](#) Sb., o spotřebitelském úvěru). K neplatnosti úvěrové smlouvy odvolací soud přihlédl, neboť O. P. se jí dovolal v dopise ze dne 11. 5. 2020 doručeném žalované dne 13. 5. 2020. Odvolací soud uzavřel, že vzhledem k neplatnosti smlouvy o úvěru nevznikla pohledávka z této smlouvy, a nevzniklo proto ani zástavní právo. Stejně tak podle názoru odvolacího soudu „nemohla platně vzniknout“ ani věcná práva v podobě zákazů zcizení a zatížení, která se „neoddělitelně připínají“ k zástavnímu právu. K námitce žalované, že vyzvání žalobkyně k doplnění skutkových tvrzení o tom, zda O. P. uplatnil námitku neplatnosti smlouvy o úvěru, představovalo nepřipustné hmotněprávní poučení (navádění) žalobkyně, odvolací soud uvedl, že žalobkyni vyzval k doplnění skutkových tvrzení ve smyslu § 118a odst. 1 o. s. ř., čímž jí poskytl procesněprávní poučení, s ohledem na svůj „předběžný“ právní názor, že smlouva o úvěru je smlouvou o spotřebitelském úvěru a že společnost ACEMA Credit Czech, a. s., proto byla povinna posoudit úvěruschopnost O. P., který měl možnost uplatnit námitku neplatnosti úvěrové smlouvy v případě, že úvěruschopnost nebyla posouzena řádně, a s ohledem na to, že žalobkyně v celém průběhu řízení tvrdila, že O. P. smlouvu o úvěru neuzavřel jako podnikatel, na základě čehož „bylo možno dovodit, že se žalobkyně domáhala posouzení smlouvy o úvěru podle zákona o spotřebitelském úvěru“. Důvodnou odvolací soud neshledal ani námitku žalované, že O. P. měl námitku neplatnosti úvěrové smlouvy uplatnit nikoliv u žalované, ale u společnosti ACEMA Credit Czech, a. s., která mu poskytla úvěr, neboť poté, co vůči O. P. nastaly na základě smlouvy o postoupení pohledávky ze smlouvy o úvěru účinky změny v osobě věřitele, musel O. P. uplatnit námitku neplatnosti úvěrové smlouvy pouze u žalované, která je jeho „novým“ věřitelem. K námitce žalované, že zástavní právo zajišťuje nejen pohledávku ze smlouvy o úvěru, „ale i pohledávku z bezdůvodného obohacení v případě neplatnosti smlouvy o úvěru“, odvolací soud uvedl, že „z textu zástavní smlouvy jasně vyplývá, že zástavní právo zajišťuje řádné a včasné splnění dluhu O. P. jako příjemce úvěru, který mu byl poskytnut na základě smlouvy o úvěru“, a že zástavní právo tedy nebylo sjednáno k zajištění pohledávky společnosti ACEMA Credit Czech, a. s., z titulu bezdůvodného obohacení, neboť jde o závazek „z jiného právního důvodu“.

Proti tomuto rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná dovolání. Namítá, že se odvolací soud 1) nesprávně vypořádal s námitkou žalované, že „námitku relativní neplatnosti nemohl O. P., pokud měla tato námitka být způsobilá založit neplatnost úvěrové smlouvy, uplatnit vůči žalované jakožto pouhému nabyvateli pohledávky vzniklé v souvislosti s úvěrovou smlouvou, avšak vůči účastníkovi právního jednání (úvěrové smlouvy), tj. vůči společnosti ACEMA Credit Czech, a. s.“, pročež rozhodnutí odvolacího soudu závisí na vyřešení dosud v rozhodování dovolacího soudu neřešené otázky hmotného nebo procesního práva, zda „lze námitku relativní neplatnosti úvěrové smlouvy s úspěchem uplatnit vůči nabyvateli pohledávky, tzn. vůči osobě, která nebyla účastníkem úvěrové smlouvy, ze které tato postoupená pohledávka vznikla“, že 2) postup odvolacího soudu, který žalobkyni vyzval k doplnění skutkových tvrzení o tom, zda O. P. uplatnil námitku neplatnosti smlouvy o úvěru, byl nepřipustným hmotněprávním poučením (naváděním) žalobkyně, tj. že odvolací soud explicitně navedl žalobkyni, aby do skutkových tvrzení doplnila vznesení námitky relativní neplatnosti úvěrové smlouvy, a pokud odvolací soud dospěl k jinému právnímu posouzení, než jaké zaujal soud prvního stupně, byl povinen rozhodnutí soudu prvního stupně zrušit s ohledem na

absenci poučení podle § 118a o. s. ř., a že 3) „zástavní právo vzniklo přinejmenším k zajištění pohledávky na vydání bezdůvodného obohacení“, neboť výčet zajišťovaných pohledávek sjednaných v zástavní smlouvě dopadal i na pohledávky vzniklé z titulu neplatnosti úvěrové smlouvy, pročež napadený rozsudek závisí na vyřešení právní otázky, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu, a to, zda „Má okolnost, že v zástavní smlouvě jsou zajišťované pohledávky vymezeny označením různých právních titulů, ze kterých mohou tyto zajišťované pohledávky vzejít, vliv na vznik a existenci zástavního práva? Pokud ano, má okolnost, že při sjednání zástavní smlouvy bude zřejmé, že zajišťované pohledávky nemohou vzniknout ze všech takto označených právních titulů vedle sebe, vliv na vznik a existenci zástavního práva?“.

Dovolatelka poukazuje na to, že odvolací soud zjistil, že „zástavní smlouva byla sjednána k zajištění splnění dluhů O. P. ze smlouvy o úvěru, a to jistiny úvěru a dalších v budoucnu vzniklých dluhů“, a dovozuje, že „už jen z tohoto důvodu nemůže právní závěr odvolacího soudu o tom, že nebylo sjednáno zajištění pohledávky z titulu bezdůvodného obohacení obstát“, když vymezení zajišťovaných pohledávek v zástavní smlouvě bylo provedeno „dostatečně jasně, srozumitelně a určitě, a to i v situaci, kdy v zástavní smlouvě jsou zajišťované pohledávky vymezeny označením různých právních titulů“ (např. jako vzniklé z důvodu neplatnosti úvěrové smlouvy), ze kterých mohly tyto zajišťované pohledávky vzejít. Uvádí, že „vzhledem k tomu, že v důsledku neplatnosti právního jednání si jsou smluvní strany povinny vrátit, co si na základě takového jednání poskytly, nemůže být pohledávkou z titulu neplatné smlouvy nic jiného, než nárok na vydání bezdůvodného obohacení“, a že žalované vzniká nárok na vydání toho, o co se O. P. „na žalované nespravedlivě obohatil“. Je-li v zástavní smlouvě zajištěná pohledávka vymezena tak, „že jde, kromě jiného, o pohledávku vzniklou z titulu neplatnosti úvěrové smlouvy“, bylo podle dovolatelky úmyslem a vůlí stran zástavní smlouvy „zajistit právě pohledávku žalované za O. P. na vydání bezdůvodného obohacení“. Žalovaná navrhla, aby dovolací soud rozsudek odvolacího soudu zrušil a věc mu vrátil k dalšímu řízení.

Nejvyšší soud České republiky jako soud dovolací [§ 10a zákona č. [99/1963](#) Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „o. s. ř.“)] po zjištění, že dovolání proti pravomocnému rozsudku odvolacího soudu bylo podáno oprávněnou osobou (účastníkem řízení) ve lhůtě uvedené v ustanovení § 240 odst. 1 o. s. ř., se nejprve zabýval otázkou přípustnosti dovolání.

Dovoláním lze napadnout pravomocná rozhodnutí odvolacího soudu, pokud to zákon připouští (§ 236 odst. 1 o. s. ř.).

Není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešená právní otázka posouzena jinak (§ 237 o. s. ř.).

Poukazuje-li dovolatelka na skutečnost, že námitka relativní neplatnosti smlouvy o úvěru byla O. P. nesprávně vznesena vůči žalované, a nikoliv vůči společnosti ACEMA Credit Czech, a. s., tj. postupiteli pohledávky, a uvádí-li, že O. P. by se mohl vůči žalované účinně dovolat relativní neplatnosti úvěrové smlouvy, jen pokud by úvěrová smlouva byla žalované postoupena jako celek, pak přehlíží, že dovolací soud již dříve ve vztahu k obsahově shodné právní úpravě v předchozím občanském zákoníku (§ 529 zákona č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinného do 31. 12. 2013) ve své judikatuře dovedl, že námitky proti pohledávce, které dlužník mohl uplatnit v době postoupení, zůstávají dlužníkovi zachovány i po postoupení pohledávky a že dlužník má tedy vůči postupníkovi všechny námitky, které měl vůči postupiteli, a může proto vznášet i námitky týkající se uplatnění postoupené pohledávky; jde o výraz zásady, že postoupení pohledávky nemůže vést ke zhoršení dlužníkova právního postavení, ze které vyplývá, že dlužník může proti postoupené pohledávce uplatnit vše, co by mohl namítnout, kdyby k postoupení nedošlo a

pohledávka zůstala součástí původního právního vztahu (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 27. 4. 2011 sp. zn. 32 Cdo 4428/2009, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2018 sp. zn. 30 Cdo 2461/2017 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 11. 5. 2021 sp. zn. 28 Cdo 699/2021). S těmito závěry je za současné právní úpravy (§ 1884 zákona č. [89/2012](#) Sb., občanský zákoník) ve shodě i odborná literatura [srov. např. MYŠÁKOVÁ P., s. 2013. In: Petrov, J. a kol. Občanský zákoník. Komentář. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2019 nebo DVOŘÁK, B., s. 749. In: Hulmák, M. a kol. Občanský zákoník V. Závazkové právo. Obecná část (§ 1721–2054). Komentář. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014]. Závěry uvedené v odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 1. 2009 sp. zn. 30 Cdo 2940/2007, na které v této souvislosti odkazuje dovolatelka (že účinky tzv. relativní neplatnosti nastávají jen tehdy, jestliže její uplatnění došlo druhému účastníku právního úkonu, popřípadě – namítá-li neplatnost právního úkonu osoba, která nebyla jeho účastníkem – všem účastníkům právního úkonu), nelze na projednávanou věc vztáhnout, neboť toto rozhodnutí vychází ze zcela jiného skutkového stavu (nejde v něm o případ uplatnění relativní neplatnosti právního úkonu po postoupení pohledávky z tohoto úkonu) a posuzují se v něm odlišné právní otázky. Uvedená námitka dovolatelky, která nebere náležitě v úvahu, že po postoupení pohledávky z právního úkonu (jednání) přebírá postavení jeho druhého účastníka, vůči němuž se uplatňuje relativní neplatnost, postupník, proto přípustnost dovolání v projednávané věci nemůže založit.

Z hlediska skutkového stavu bylo v posuzované věci zjištěno, že žalobkyně jako zástavce uzavřela se společností ACEMA Credit Czech, a. s., jako zástavním věřitelem dne 27. 7. 2017 zástavní smlouvu za účelem zajištění splnění dluhů O. P. ze smlouvy o úvěru č. 0000507397 uzavřené dne 22. 6. 2017 mezi ním jako úvěrovaným a společností ACEMA Credit Czech, a. s., jako úvěrující, mezi které byly vedle jistiny úvěru ve výši 1 850 000 Kč zařazeny i „veškeré budoucí dluhy“ dlužníka vůči zástavnímu věřiteli, vzniklé jako smluvní pokuty a poplatky podle smlouvy o úvěru, vzniklé z důvodu „odstoupení od smlouvy o úvěru a z důvodu neplatnosti smlouvy o úvěru“, vzniklé ze smluv měnících závazky ze smlouvy o úvěru a vzniklé „z této zástavní smlouvy“, kteréžto jako budoucí dluhy vzniknou dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v období od uzavření této zástavní smlouvy do 22. 6. 2030 až do celkové výše 5 550 000 Kč. Smlouvou o postoupení pohledávky ze dne 19. 11. 2018 společnost ACEMA Credit Czech, a. s., postoupila pohledávku z uvedené smlouvy o úvěru žalované.

Za tohoto stavu věci závisí napadený rozsudek odvolacího soudu mimo jiné na vyřešení otázky hmotného práva, zda zástavní právo lze smlouvou zřídit jak pro dluh vzniklý ze smlouvy o úvěru, tak pro dluh vzniklý z důvodu (případně) neplatnosti této smlouvy. Protože tato právní otázka v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena, je dovolání proti rozsudku odvolacího soudu podle ustanovení § 237 o. s. ř. přípustné.

Po přezkoumání rozsudku odvolacího soudu ve smyslu ustanovení § 242 o. s. ř., které provedl bez jednání (§ 243a odst. 1 věta první o. s. ř.), Nejvyšší soud České republiky dospěl k závěru, že dovolání žalované je opodstatněné.

Projednávanou věc je třeba i v současné době – vzhledem k tomu, že předmětná zástavní smlouva byla uzavřena dne 27. 7. 2017 – posuzovat podle zákona č. [89/2012](#) Sb., občanského zákoníku, ve znění pozdějších předpisů účinném do 31. 12. 2017 (dále jen „o. z.“).

Podle ustanovení § 1309 odst. 1 o. z. při zajištění dluhu zástavním právem vznikne věřiteli oprávnění, nesplní-li dlužník dluh řádně a včas, uspokojit se z výtěžku zpeněžení zástavy do ujednané výše, a není-li tato ujednána, do výše pohledávky s příslušenstvím ke dni zpeněžení zástavy.

Podle ustanovení § 1311 odst. 1 o. z. lze zástavním právem zajistit dluh o určité výši nebo dluh, jehož výši lze určit kdykoli v době trvání zástavního práva. Zástavním právem lze zajistit dluh peněžitý i nepeněžitý, podmíněný nebo i takový, který má vzniknout teprve v budoucnu.

Podle ustanovení § 1311 odst. 2 o. z. lze zástavním právem zajistit i dluhy určitého druhu vznikající dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v určité době nebo i různé dluhy vznikající vůči zástavnímu věřiteli z téhož právního důvodu.

Podle ustanovení § 1312 odst. 1 o. z. se zástavní právo zřizuje zástavní smlouvou. V ní strany ujednájí, co je zástavou a pro jaký dluh je zástavní právo zřízeno; zajišťuje-li se dluh ještě nedospělý nebo více dluhů, postačí ujednat, do jaké nejvyšší výše jistiny se zajištění poskytuje.

Ustálená rozhodovací praxe již k obdobné právní úpravě, obsažené v předchozím občanském zákoníku (zákon č. [40/1964](#) Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů, účinný do 31. 12. 2013), vyslovila, že zástavní právo je definováno jako právní institut, který slouží k zajištění pohledávky pro případ, že dluh (závazek), který jí odpovídá, nebude řádně a včas splněn nebo nezanikne jiným způsobem, a to tím, že poskytuje zástavnímu věřiteli právo (nárok) domáhat se uspokojení ze zástavy (srov. například rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 20. 4. 2020 sp. zn. 21 Cdo 1353/2019, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. 21 Cdo 2155/2016 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 25. 10. 2016 sp. zn. 21 Cdo 431/2016).

Z ustanovení § 1311 odst. 1 o. z. vyplývá, že zástavním právem může být zajištěn jak dluh, jemuž odpovídá peněžitá pohledávka, tj. pohledávka, která představuje právo na plnění v penězích (peněžitý dluh), tak dluh nepeněžitý. Zástavní právo může být zřízeno nejen k zajištění dluhu, který již vznikl, ale také za účelem zabezpečení dluhu, který má vzniknout teprve v budoucnu. Zástavním právem lze zajistit i dluh, o němž není jisté, zda vznikne, neboť jeho vznik je vázán na splnění podmínky (dluh podmíněný). Ve všech případech musí jít o dluh v určité výši nebo o dluh, jehož výši lze určit kdykoli v době trvání zástavního práva. Zástavní právo lze zřídit nejen k zajištění jednoho, ale i více takových (různých) dluhů. Ustanovení § 1311 odst. 2 o. z. upravuje tzv. globální zástavní právo, tj. zajištění souboru dluhů bez toho, aby bylo třeba jednotlivé dluhy konkretizovat. Zajištěny tak mohou být i dluhy určitého druhu vznikající dlužníkovi vůči zástavnímu věřiteli v určité době nebo i různé dluhy vznikající vůči zástavnímu věřiteli z téhož právního důvodu. Může jít přitom i o dluhy více než jednoho druhu nebo o různé dluhy vznikající z více právních důvodů.

Zástavní právo se zřizuje zástavní smlouvou, která musí obsahovat - jak vyplývá z ustanovení § 1312 odst. 1 o. z. - označení zástavy a dluhu, pro který se zástavní právo zřizuje. Zajištěný dluh je individualizován zejména subjekty (věřitelem a dlužníkem), právním důvodem, z něhož vznikl nebo má vzniknout, předmětem (peníze či jiné plnění), rozsahem (např. peněžní částkou u peněžitých dluhů), datem splatnosti aj. Požadavek identifikace dluhu, pro který se zástavní právo zřizuje, lze mít za splněný, je-li v zástavní smlouvě charakterizován natolik nepochybně, aby bylo zjištělné, jaký dluh je předmětem zajištění, a aby jej nebylo možné zaměnit s jiným dluhem (srov. obdobně například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 21. 12. 2005 sp. zn. 29 Odo 851/2003, který byl uveřejněn pod č. 14 ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, roč. 2007, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 31. 1. 2008 sp. zn. 29 Odo 967/2006 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 22. 1. 2013 sp. zn. 21 Cdo 3447/2011). Nemá-li zástavní dlužník vůči věřiteli v době uzavření zástavní smlouvy jiný dluh nebo jiné dluhy s předmětem plnění stejného druhu jako u zabezpečovaného dluhu (tedy jiné dluhy zaměnitelné se zabezpečovaným dluhem), je zabezpečovaný dluh v zástavní smlouvě dostatečně určitě označen i tehdy, vymezuje-li jej jen údaj o osobě dlužníka a předmětu plnění, neboť za těchto okolností je z uvedených údajů zjištělné, jaký dluh je předmětem zabezpečení, aniž by ho bylo možné zaměnit s jiným dluhem zástavního věřitele vůči dlužníku (srov. například odůvodnění rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 1. 12. 2015 sp. zn. 21 Cdo 257/2015, usnesení Nejvyššího soudu ze dne 6. 9. 2012 sp. zn. 21 Cdo 786/2011, rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 20. 3. 2018 sp. zn. 21 Cdo 583/2017 nebo usnesení Nejvyššího soudu ze dne 28. 6. 2006 sp. zn. 29 Odo 775/2004, které bylo uveřejněno pod č. 171 v časopise Soudní judikatura, roč. 2006). Jde-li o vymezení ještě nedospělého dluhu, jehož výše není v době uzavření zástavní smlouvy známa, nebo o vymezení více dluhů v rámci tzv. globálního zástavního práva, postačí v zástavní smlouvě podle ustanovení § 1312

odst. 1 části druhé věty za středníkem o. z. ujednat, do jaké nejvyšší výše jistiny se zajištění poskytuje [v odborné literatuře srov. BEZOUŠKA, P. § 1312, Zástavní pohledávka. In: SPÁČIL, J., KRÁLÍK, M. a kol. Občanský zákoník III. Věcná práva (§ 976–1474). 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2021, s. 1262–1267].

V projednávané věci byl zástavní smlouvou ze dne 27. 7. 2017 zajištěn nejen dluh O. P. z jistiny úvěru ve výši 1 850 000 Kč poskytnutého mu na základě smlouvy o úvěru uzavřené mezi ním a společností ACEMA Credit Czech, a. s., ale i jeho veškeré budoucí dluhy vůči zástavnímu věřiteli, vzniklé jako smluvní pokuty a poplatky podle smlouvy o úvěru, vzniklé z důvodu odstoupení od smlouvy o úvěru a z důvodu neplatnosti této smlouvy, vzniklé ze smluv měnicích závazky ze smlouvy o úvěru a vzniklé ze zástavní smlouvy v období od uzavření zástavní smlouvy do 22. 6. 2030. Zástavní smlouvou bylo tedy zajištěno více dluhů z různých právních důvodů [ze smlouvy o úvěru, z (budoucích) smluv měnicích závazky ze smlouvy o úvěru, z odstoupení od smlouvy o úvěru, z neplatnosti smlouvy o úvěru a ze zástavní smlouvy]. Protože zástavní právo může být zřízeno – jak vyplývá z výše uvedeného – k zajištění více dluhů vznikajících z různých právních důvodů a protože předmětem zajištění mohou být i dluhy podmíněné, nebránila sjednání zajištění jak dluhů ze smlouvy o úvěru, tak dluhů z neplatnosti této smlouvy okolnost, že vznik dluhů z neplatnosti úvěrové smlouvy závisel na splnění podmínky, že bude zjištěna neplatnost smlouvy o úvěru. Byla-li úvěrová smlouva – jak dovodil odvolací soud – neplatná a byla-li tato neplatnost dlužníkem namítána, nevznikl dluh z této smlouvy, a tedy ani zástavní právo, které bylo zřízeno (též) k jeho zajištění (k akcesoritě zástavního práva srov. např. právní názor vyjádřený v rozsudku Nejvyššího soudu ze dne 4. 4. 2002 sp. zn. 21 Cdo 957/2001, který byl uveřejněn pod č. 76 v časopise Soudní judikatura, roč. 2002). V takovém případě by však dlužníkovi vznikly (mohly by vzniknout) dluhy vyplývající z neplatnosti smlouvy o úvěru, a to především závazek k vydání bezdůvodného obohacení podle ustanovení § 2991 a násl. o. z. Protože dluhy vzniklé z důvodu neplatnosti úvěrové smlouvy byly rovněž předmětem zajištění v zástavní smlouvě, nebránilo by nic vzniku zástavního práva k zajištění závazku dlužníka k vydání bezdůvodného obohacení.

Z uvedeného vyplývá, že závěr odvolacího soudu, že zástavní právo nebylo sjednáno k zajištění pohledávky společnosti ACEMA Credit Czech, a. s., z titulu bezdůvodného obohacení, neboť jde o závazek „z jiného právního důvodu“, a že vzhledem k neplatnosti smlouvy o úvěru nevzniklo zástavní právo k předmětným nemovitostem, není správný. Správný proto nemůže být ani jeho rozsudek, který je na tomto závěru založen.

Dovolací soud naproti tomu neshledal opodstatněnou námitku dovolatelky, že postup odvolacího soudu, který žalobkyni vyzval k doplnění skutkových tvrzení o tom, zda O. P. uplatnil námitku neplatnosti smlouvy o úvěru, byl nepřijatelným hmotněprávním poučením (naváděním) žalobkyně, tj. že odvolací soud explicitně navedl žalobkyni, aby do skutkových tvrzení doplnila vznesení námítky relativní neplatnosti úvěrové smlouvy. V projednávané věci odvolací soud – jak je zřejmé z obsahu spisu – usnesením ze dne 30. 4. 2020 č. j. 13 C 28/2020-308 vyzval žalobkyni, aby doplnila skutková tvrzení mimo jiné o údaj, zda O. P. uzavřel smlouvu o úvěru v rámci své podnikatelské činnosti (jako podnikatel), nebo mimo tento rámec (jako spotřebitel), a pokud ji uzavřel jako spotřebitel, zda uplatnil námitku neplatnosti smlouvy o úvěru z důvodu neposouzení úvěruschopnosti O. P. splácet úvěr, a aby k prokázání doplněných skutkových tvrzení označila důkazy. Taková výzva nepředstavuje nepřijatelné hmotněprávní poučení žalobkyně (poučení o jejích právech a povinnostech vyplývajících z hmotného práva). Postup odvolacího soudu byl však nesprávný z jiného důvodu.

V odvolacím řízení se postupuje podle § 118a o. s. ř., tento postup však nemůže vést k uplatnění nových skutečností nebo důkazů v rozporu s ustanovením § 205a nebo 211a o. s. ř. nebo k uplatnění procesních práv, která jsou za odvolacího řízení nepřijatelná (srov. § 213b odst. 1 o. s. ř.). Skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jsou u odvolání proti rozsudku odvolacím důvodem (mimo jiné) tehdy, jestliže jimi má být splněna povinnost tvrdit

všechny pro rozhodnutí věci významné skutečnosti nebo důkazní povinnost, a to za předpokladu, že pro nesplnění některé z uvedených povinností neměl odvolatel ve věci úspěch a že odvolatel nebyl řádně poučen podle § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. [srov. § 205a písm. d) o. s. ř.]. Jiní účastníci řízení než odvolatel mohou u odvolacího soudu namítat skutečnosti nebo důkazy, které nebyly uplatněny před soudem prvního stupně, jen za podmínek uvedených v § 205a o. s. ř. (§ 211a o. s. ř.).

Vada řízení spočívající v porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. je v odvolacím řízení napravitelná tím, že potřebné poučení poskytne účastníku řízení místo soudu prvního stupně odvolací soud, který též provede důkazy označené účastníky na základě tohoto poučení, jen tehdy, nedostal-li soud prvního stupně řádně své poučovací povinnosti a způsobilo-li to, že odvolatel neunesl břemeno tvrzení nebo důkazní břemeno a že proto neměl ve věci úspěch. Nesplnění poučovací povinnosti zákon v těchto případech nepovažuje za vadu řízení, a tedy odvolacímu soudu ani neumožňuje, aby jen z tohoto důvodu zrušil rozhodnutí soudu prvního stupně [§ 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.].

Vyplynula-li potřeba uvést další tvrzení nebo důkazy z odlišného právního názoru odvolacího soudu, je porušení ustanovení § 118a odst. 1 až 3 o. s. ř. ze strany soudu prvního stupně vadou řízení (srov. § 213b odst. 2 o. s. ř.). Právní názor odvolacího soudu je totiž v tomto případě považován za „příčinu“ toho, proč soud prvního stupně nesplnil poučovací povinnost podle ustanovení § 118a odst. 1, 2 a 3 o. s. ř. Vzhledem k tomu, že poučovací povinnost je v ustanovení § 118a o. s. ř. založena na objektivním principu a že tedy není významný důvod, proč ji soud prvního stupně nesplnil, došlo za řízení před soudem prvního stupně – objektivně vzato – bez ohledu na jeho „příčinu“ k porušení § 118a o. s. ř. V takovém případě odvolací soud sám nemůže zjednat nápravu poskytnutím poučení podle § 118a odst. 1, 2 nebo 3 o. s. ř., neboť by to v rozporu s ustanovením § 213b odst. 1 o. s. ř. vedlo k uplatnění nových skutečností nebo nových důkazů, ačkoliv to ustanovení § 205a o. s. ř. neumožňuje. Výjimka ze zákazu uplatnění nových skutečností a důkazů uvedená v ustanovení § 205a písm. d) o. s. ř. se totiž v tomto případě neuplatní, neboť odvolatel neměl ve věci úspěch nikoliv proto, že by (podle závěru soudu prvního stupně) neunesl břemeno tvrzení nebo břemeno důkazní, ale z důvodu, že soud prvního stupně dospěl (podle názoru odvolacího soudu) k nesprávnému právnímu posouzení věci. V takovém případě musí mít uvedená vada řízení za následek zrušení rozhodnutí soudu prvního stupně podle ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.

V projednávané věci odvolací soud zaujal právní názor, že pro posouzení věci je právně významné, zda právní předchůdce žalované uzavřel smlouvu o úvěru s O. P. mimo rámec jeho podnikatelské činnosti (jako se spotřebitelem), či nikoliv, který byl odlišný od právního názoru, na kterém své rozhodnutí založil soud prvního stupně. Vyplynula-li z uvedeného právního názoru odvolacího soudu potřeba, aby žalobkyně (popřípadě též žalovaná) uvedla další tvrzení nebo důkazy, představuje okolnost, že o tom nebyla soudem prvního stupně poučena, porušení § 118a o. s. ř. Snažil-li se nedostatek tohoto poučení napravit odvolací soud (tím, že usnesením ze dne 30. 4. 2020 č. j. 13 C 28/2020-308 vyzval žalobkyni, aby doplnila skutková tvrzení mimo jiné o údaj, zda O. P. uzavřel smlouvu o úvěru v rámci své podnikatelské činnosti, nebo mimo tento rámec, a pokud ji uzavřel jako spotřebitel, zda uplatnil námitku neplatnosti smlouvy o úvěru z důvodu neposouzení úvěruschopnosti O. P. splácet úvěr, a aby k prokázání doplněných skutkových tvrzení označila důkazy, a vyzval-li u jednání konaného dne 21. 5. 2020 žalovanou, aby doplnila skutková tvrzení v tom směru, zda a popřípadě jakým konkrétním způsobem její právní předchůdce posoudil před uzavřením smlouvy o úvěru schopnost O. P. úvěr splácet, a aby k prokázání doplněných skutkových tvrzení označila důkazy), přestože tento nedostatek není za uvedených okolností – jak vyplývá z výše uvedeného – v odvolacím řízení napravitelný, a doplnil-li dokazování o důkazy uplatněné účastníky na základě poučení poskytnutého jim odvolacím soudem v rozporu s § 205a a 211a o. s. ř. [místo toho, aby postupoval podle ustanovení § 219a odst. 1 písm. a) o. s. ř.], zatížil řízení vadou, která mohla mít za následek nesprávné rozhodnutí ve věci.

Z výše uvedeného vyplývá, že rozsudek odvolacího soudu není správný. Protože nejsou podmínky pro zastavení dovolacího řízení, pro odmítnutí dovolání, pro zamítnutí dovolání a ani pro změnu rozsudku odvolacího soudu, Nejvyšší soud České republiky tento rozsudek (včetně akcesorického výroku o nákladech řízení) zrušil (§ 243e odst. 1 o. s. ř.) a věc vrátil odvolacímu soudu k dalšímu řízení (§ 243e odst. 2 věta první o. s. ř.).

© EPRAVO.CZ - Sběrka zákonů, judikatura, právo | www.epravo.cz

Další články:

- [Náhrada škody zaměstnancem](#)
- [Likvidace dědictví](#)
- [Jistota](#)
- [Insolvenční řízení](#)
- [Exekuce](#)
- [Započtení](#)
- [Reorganizace](#)
- [Soudní poplatky \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Spotřebitel \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správa společné věci \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)
- [Správní řízení \(exkluzivně pro předplatitele\)](#)